

รายงานการวิจัย

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย

กรณีศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

Factors Affecting People Participation on Solid Waste Management

A Case Study on Mueang Roi Et Municipality Amphoe Mueang Changwat Roi Et

วิเชียร เทียมวิสัย¹

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนกรณีศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 390 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 95% CI และวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ สถิติเชิงอนุมาน Independent t-test (One Way ANOVA) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในด้านเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการขยะ

มูลฝอยอย่างถูกต้องและมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับการพิสูจน์สมมติฐานด้วยสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน มี 8 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย เรียงตามลำดับ ได้แก่ อาชีพ รายได้ ความตระหนัก การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านทรัพยากร/งบประมาณ ความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ต่อสมาชิกสภาเทศบาลและหน่วยงานเทศบาล และความคิดเห็นต่อข้อบังคับเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมี 9 ตัวแปร ที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ในชุมชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตำแหน่งในชุมชน ระดับความรู้ ปริมาณขยะมูลฝอย และประเภทขยะมูลฝอย

ผลการวิจัย ได้ข้อเสนอแนะได้ว่า ควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

¹ บัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิ วิทยาลัยนครราชสีมา

การจัดการขยะมูลฝอยให้มากขึ้น ในด้านการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยและข้อบังคับเทศบาล รวมทั้งให้ประชาชนเห็นความสำคัญในผลประโยชน์ที่จะได้รับการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยด้วยการสร้างรายได้มูลค่าเพิ่มให้กับประชาชน

คำสำคัญ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This research aimed to study the level of participation in solid waste management as well as factors relating to their participation. The sample were heads or representatives of 390 householders who lived in Mueang Roi Et Municipality, Amphoe Mueang, Changwat Roi Et. Data were collected by questionnaire and analyzed for percentage, mean, max-min, standard deviation, independent t-test (One Way ANOVA), (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) and qualitative analysis of the findings.

The results showed that the majority of the sample had their knowledge and understanding of waste management and were involved in solid waste management as a whole at a high level. Statistical analysis showed that those selected 8 variables had relationship with public participation in waste

management, including occupation, income, awareness, support and informational supporting resources / budget, their expectation, relationship with individuals and municipalities, attitude towards municipality regulations, had statistically significant relationship at a level of .05 while the other 9 variables had no relation to public participation in waste management, including gender, age, level of education, length of stay in the community, number of household members, position in community, education level, quality of solid waste, and type of solid waste.

The research suggested that people should be encouraged for participation in waste management. The publicity should be more given to the public on waste management and municipal regulations and the public concern about the importance of the benefits to be gained from participation in waste management by creating a value added to the public.

Key Word : Factors Affecting People Participation

บทนำ

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นชุมชนเมืองที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีการเจริญเติบโตเป็นลำดับอันเป็นผลจากการพัฒนาในหลายด้านๆ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ขึ้นชื่อว่าเป็น

เมืองแห่งการท่องเที่ยวและจัดให้มีงานเทศกาลขึ้นตลอดทั้งปี ได้แก่ ประเพณีงานปีใหม่ หรือกาชาด ประเพณีงานบุญหะเวด (บุญมหาชาติ) ประเพณีงานสงกรานต์ ประเพณีงานบุญเข้าพรรษา ประเพณีงานบุญออกพรรษา และประเพณีงานบุญกวนข้าวทิพย์ และประเพณีงานสมมาน้ำกินเพ็งเส็งประทีป เป็นต้น (เทศกาลเมืองร้อยเอ็ด, 2553) ส่งผลให้จังหวัดร้อยเอ็ด มีผู้คนเดินทางแวะเวียนมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในแต่วันก่อให้เกิดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งรวมกับขยะมูลฝอยที่มาจากแหล่งบ้านพักอาศัยของบ้านเรือนประชาชน สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรมบริษัท ห้างร้าน ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร ตลาด สถานศึกษา โรงพยาบาล และอาคารสำนักงานของศูนย์ราชการและเอกชน แหล่งขยะเหล่านี้ เช่น ขยะมูลฝอยจากเศษพืช เศษผัก เศษผลไม้ เศษอาหาร เศษกระดาษ เศษแก้ว เศษไม้ พลาสติก เศษดิน เศษหิน ขี้เถ้า และใบไม้และกิ่งไม้ซึ่งมีอัตราส่วนที่แตกต่างกัน โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างวันละประมาณ 60 ตันมีอัตราเฉลี่ย 0.7 กิโลกรัม ต่อคนต่อวัน เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนระหว่างสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่มีอยู่อย่างจำกัดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านหนองนาสร้าง หมู่ 10 ตำบลเหนือเมือง ริมถนนร้อยเอ็ด-กาฬสินธุ์ จำนวน 20 ไร่ 3 งานเศษและมีหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงมาใช้พื้นที่ร่วมกัน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลเหนือเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง และองค์การบริหารส่วนตำบลดงลาน

โดยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่นำมาทิ้งจากหน่วยงานดังกล่าวข้างต้นวันละประมาณ 30 ตัน รวมแล้วมีปริมาณขยะมูลฝอยที่ไม่ได้ฝังกลบประมาณ 90 ตันต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2549)

หากปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องโดยขาดการวางแผนจัดการลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนได้ ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในหน่วยงานสังกัดกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด มีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุง พัฒนาประสิทธิภาพ และเผยแพร่เทคโนโลยีในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ

มูลฝอยชุมชน เขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 20 ชุมชน ที่มีลักษณะแตกต่างกันและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนตุลาคม 2553 ถึง กันยายน 2554

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์จากประชากรจำนวน 33,488 คน ที่มีบ้านเลขที่จำนวน 13,727 ครัวเรือนและเลือกทั้งหมด 20 ชุมชน หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือหัวหน้าครอบครัว ผู้แทนหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งภายในครัวเรือนที่สามารถให้ข้อมูลในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน แล้วจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนในแต่ละชุมชนได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 390 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างประกอบไปด้วย 7 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 คือข้อมูลเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ส่วนที่ 3 คือความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับการ

จัดการขยะมูลฝอย ส่วนที่ 4 คือความตระหนักในปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนที่ 5 คือการได้รับสนับสนุนปัจจัยทางสังคม ส่วนที่ 6 คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนที่ 7 คือปัญหา/อุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุดและต่ำสุด

2. สถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ลักษณะ ได้แก่ Independent t-test One Way Anova และ Pearson's Product Moment Correlation Coefficient

ผลการศึกษา

จากกลุ่มตัวอย่าง หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด 390 คน ผลการศึกษาสามารถแยกอธิบายเป็นหัวข้อ ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้แทนครัวเรือน จากการสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.40 อายุโดยเฉลี่ยระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 32.10 ระดับการศึกษาสูงสุดมากที่สุด คือ ประถมศึกษา ร้อยละ 23.30 อาชีพมากที่สุดคือ ค้าขาย/ธุรกิจ ร้อยละ 33.80 รายได้ของครอบครัวมากที่สุดคือ 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 56.40 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

มากที่สุดคือ มากกว่า 10 ปี ร้อยละ 95.90 จำนวนสมาชิกในหลังคาเรือนมากที่สุดคือ ต่ำกว่า 5 คน ร้อยละ 76.20 การดำรงตำแหน่งในชุมชนมากที่สุดคือ ชาวบ้านทั่วไป ร้อยละ 94.60

2. ข้อมูลเกี่ยวกับขยะมูลฝอยและสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง คือ น้อยกว่า 5 กิโลกรัม ร้อยละ 58.50 ประเภทของขยะมูลฝอยมากที่สุดคือ เศษอาหาร เศษผัก ผลไม้ ร้อยละ 76.70 การทิ้งขยะในครัวเรือนมากที่สุดคือ ลงถังขยะ ร้อยละ 92.30 เสียค่าธรรมเนียมการจัดเก็บขยะมูลฝอยมากที่สุดคือ 10 -20 บาท ร้อยละ 96.70 ความถี่ในการจัดเก็บขยะมูลฝอยมากที่สุดคือ ทุกวัน ร้อยละ 77.90 ไม่มีปัญหา ร้อยละ 88.20 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเก็บขยะมูลฝอยในชุมชน มากที่สุดคือ ความถี่ในการเก็บมูลฝอย ห่างเกินไปทำให้ขยะมูลฝอยตกค้าง ร้อยละ 53.80 ทราบถึงวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาล ร้อยละ 100 และทราบถึงวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยในแต่ละวิธีมากที่สุดคือ การฝังกลบ ร้อยละ 76.90

3. ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 51.29

4. ความตระหนักในปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยพบว่า ประชาชนมีความตระหนักในปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง $\bar{x} = 2.77$ S.D. = 1.13

5. การได้รับสนับสนุนปัจจัยทางสังคมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง $\bar{x} = 3.62$ S.D. = 0.62

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย โดยรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{x} = 3.53$ S.D. = 0.93

7. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า มากที่สุดคือ ขยะมูลฝอยตกค้างในชุมชนทำให้เกิดความสกปรกดูไม่เป็นระเบียบ มีกลิ่นเหม็น ร้อยละ 72.30 รองลงมาถึงรองรับขยะมูลฝอยเต็มบ่อไม่เพียงพอ ร้อยละ 51.00 และเทศบาลไม่สนับสนุนถึงรองรับขยะมูลฝอยอย่างเพียงพอ ร้อยละ 40.30

สรุปผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปน้อย คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการเก็บรวบรวมและเก็บขนมูลฝอย ในระดับปานกลาง และด้านการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์และด้านการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับน้อย

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน พบว่า มี 8 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย เรียง

ตามลำดับได้แก่ อาชีพ รายได้ ความตระหนัก การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านทรัพยากร/งบประมาณ ความคาดหวังที่จะเกิดขึ้น ความสัมพันธ์ต่อสมาชิกสภาเทศบาลและหน่วยงานเทศบาล และความคิดเห็นต่อข้อบังคับเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมี 9 ตัวแปร ที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ในชุมชนจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตำแหน่งในชุมชน ระดับความรู้ ปริมาณขยะมูลฝอย และประเภทขยะมูลฝอย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 ควรนำหลักวิธีการ 5 Rs มาใช้ในการคัดแยกขยะมูลฝอย เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย

1.2 การจัดการขยะมูลฝอยควรเลือกระบบการกำจัดแบบผสมผสาน เนื่องจากปัญหาขาดแคลนพื้นที่การกำจัดขยะ ได้แก่ การหมักทำปุ๋ย และฝังกลบ เป็นต้น

1.3 รมรณรงค์ให้ประชาชนเกิดความตระหนักและมีวินัยในการทิ้งขยะมูลฝอยลงในภาชนะที่ทางเทศบาลจัดเตรียมไว้ เพื่อความสะดวกในการนำไปกำจัดต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ผู้บริหารของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ควรเห็นความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอยที่อาจก่อให้เกิดขยะล้นเมืองและทวีความรุนแรง ถือว่าเป็นนโยบายเร่งด่วน

2.2 ผู้บริหารของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ควรผลักดันนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นรูปธรรม เช่น โครงการปลอดถังขยะและถนนปลอดฝุ่น เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยจากแหล่งกำเนิดให้น้อยลง

2.3 ควรให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุนกับหน่วยงานภาครัฐ จัดสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยในด้านการผลิตก๊าซและพลังงานไฟฟ้าจากปริมาณขยะมูลฝอยที่มีจำนวนมากในพื้นที่ที่ยังไม่ได้กำจัด ด้วยการสร้างรายได้มูลค่าเพิ่มให้กับเทศบาล

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2549). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2549. กรุงเทพมหานคร.

_____. (2549). ข้อมูลการลดและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชนของเทศบาล. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : http://www.pcd.go.th/info_serive/waste_municip.html (23 ตุลาคม 2554).

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. (2553). ข้อมูลพื้นฐานเทศบาล : เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา : www.roietmunicipal.go.th (1 มีนาคม 2553).

- Cohen J.M. and N.T. Uphoff. (1977). **Rural Development Participation: Concept and Measures for project Design, Implementation and Evaluation.** Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- De Fleur, Melvin L. (1970). **Theory of Mass Communication.** New York : David McKay Company
- Becker, M.H. and L.A. Maiman. (1975). Social Behavioral Determinants of Compliance with Heat and Medical Care Recommendations. **Medical Care** 13(5) : 10-24.
- Cohen, J.M.,and N.I.Uphoff. (1980). **Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity.** S.l. World Development.
- Eisen, M.G., G.Z. Zellman and A. L. Alister. (1985). **A Health Belief Model to Approach to Adolescents Fertilities Control : Some Pilot Program Findings.** S.l. : s.n.